

Από τη Φάρσα στην Εύα

Από την ΤΙΤΙΚΑ ΔΗΜΗΤΡΟΥΛΙΑ

Έρση Σωτηροπούλου, *Η Φάρσα*, Πατάκι, Αθήνα 2010, σελ. 305

Έρση Σωτηροπούλου, *Εύα*, Πατάκι, Αθήνα 2009, σελ. 215

Η Έρση Σωτηροπούλου ξεκίνησε από την ποίηση και ποτέ δεν την εγκατέλειψε, ούτε όταν αφοσιώθηκε, εδώ και χρόνια πολλά, στην πεζογραφία. Από την πρώτη πεζογραφική της περίοδο (που αρχίζει με το *Διακοπές χωρίς πτώμα*, συνεχίζεται με το *Εορταστικό τριήμερο στα Γιάννενα* και τη *Φάρσα*, που εκδίδονται την ίδια χρονιά, το 1982, και κλείνει με το *Μεξικό*) έως σήμερα, η Σωτηροπούλου αποτυπώνει με έναν ποιητικό εξπρεσιονισμό τη ρευστότητα του κόσμου και της ύπαρξης, ανοίγοντας με το χιούμορ της κρατήρες στην πρόσληψη του οικείου και καθιστώντας το ανοίκειο, μεγαλώνοντας το καθημερινό την ώρα που το ανατινάξει.

Πριν από λίγες μέρες επανεκδόθηκε η *Φάρσα*, αυτή η παιγνιώδης ιστορία δύο κοριτσιών, που είκοσι οχτώ χρόνια μετά την πρώτη της έκδοση μας θυμίζει πόσο μαστορικά διαχειρίστηκε η Σωτηροπούλου από νωρίς τις εκρηκτικές δυνατότητες της γλώσσας. Δυο κορίτσια λοιπόν στη *Φάρσα*, όπου φάρσα ίσον εξαπάτηση και επομένως και γραφή. Πολλά κορίτσια, μεγαλύτερα ή μικρότερα, στο έργο της Σωτηροπούλου γεννιόταν.

Και στη δεύτερη περίοδο της δημιουργίας της (από τη *Χοιροκάμηλο* και το *Βασιλιά του φλίπερ* ως το *Ζιγκ-ζαγκ στις νεραντζιές* και το *Δαμάζοντας το κτήνος*). Η κριτική την έχει επισημάνει αυτή την επίμονη παρουσία των γυναικών που ταξιδεύουν σε δρόμους εντός και εκτός. Τα χνάρια τους ακολουθεί και η Εύα, η ηρωίδα του τελευταίου της μυθιστορήματος, με το εμβληματικό όνομα που παραπέμπει στη δημιουργία του κόσμου και στην ανθρωπογονία.

Η ιστορία της Εύας είναι η ιστορία μιας περιπλάνησης στην πόλη, ένα βράδυ γιορτής, μέσα σε μια νύχτα γεμάτη θαύματα και μάγια, που οδηγεί σε μοιραίες κι οδυνηρές αναθεωρήσεις. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον όσον αφορά αυτό το ταξίδι μαθητείας στον κόσμο και στον εαυτό έχει ωστόσο η οπτική μέσα από την οποία μας το παρουσιάζει η Σωτηροπούλου: μια



Η Έρση Σωτηροπούλου.

οπτική ειρωνική, που καταλήγει ενίοτε στην παρωδία και είναι οργανικά ενταγμένη σε μια ποιητική των κατόπτρων και των αναδιπλασιασμών, μια ποιητική που ξεκινά από το πλέον ορατό μακρο-επίπεδο, των θεματικών και της δομής, και καταλήγει στους παραλληλισμούς, τις αναλογίες και τις επαναλήψεις στο μορφικό μικρο-επίπεδο, στη φιλοπαίγμονα ρητορική του κειμένου.

Η *Εύα* είναι λοιπόν οργανωμένη εξαρχής ως ένα θέατρο του παραλόγου και μαζί ένα θέατρο μέσα στο θέατρο. Το παράλογο προκύπτει από την απόσταση, την απομάκρυνση, το χωρισμό, το ασυναφές και το ασύνδετο που κυριαρχούν στο κείμενο και σφραγίζουν τα πρόσωπα: όλες οι σχέσεις της Εύας, με το εξ'ορισμού ειρωνικό όνομα και την εμφάνισή της σε ένα τυπικό εδεμικό σκηνικό, είναι γεμάτες κενό και σιωπή. Γεμάτες από «τίποτα». Δεν έχει επαφή με τον Αδάμ/Νίκο, το κτήριο χαστούκι είναι η επαφή της ρήξης-δεν έχει επαφή με τον πατέρα της, τη μητέρα της, τη δουλειά της, τον κόσμο. Το υπονοούμενο τριπάκι, ενισχυτικό της όρασης, παράγει σκότος, τύφλωση, απώθηση. Εμφανίζει τον κόσμο όπως είναι, ετοιμόρροπος, διασκορπισμένος σε καθρέφτες που αναδιπλασιάζουν ες άπειρον τα είδηλά του, υπογραμμίζοντας αυτήν ακριβώς την απόσταση που υπάρχει ανάμεσα στην Εύα και στον κόσμο- στους άλλους και

στον κόσμο- στον κόσμο που ο καθένας αντιλαμβάνεται και σ' αυτόν που πραγματικά είναι: η λιμοκτονία στο πάρτι ως κοινωνική κριτική, περφόρμανς, αλλά και διακειμενική αναφορά στον αγγλικό ρεαλισμό του 19ου αιώνα.

Η δομική, θεμελιακή απόσταση λοιπόν, που λειτουργεί ως αχλή και ως νεφέλωμα, επιτείνεται από τον αναδιπλασιασμό, επιβάλλεται τελικά σε όλους και σε όλα: απόσταση του έρωτα από τον ερωτισμό, του βιολογικού από το ψυχικό, της λέξης από το πράγμα και ούτω καθεξής. Η Εύα δεν ξέρει αν είναι όμορφη ή άσχημη, εκπλήσσεται εξίσου και με τις δύο διαπιστώσεις: αν είναι δυνατή ή αδύναμη. Καθρεφτίζεται κάθε φορά στα μάτια των άλλων, αυτά τα μάτια που τόσο επισταμένα περιγράφονται («καστανά σαν φουντούκια με μια χρυσή σπίθα στο κέντρο», «ανέκφραστα σαν γκριζά μικρά κουκούτσια»), τονίζοντας την ιδέα μιας μπαρόκ, φευγαλέας, μεταβλητής, ρευστής παράστασης ενός κόσμου που είναι πολλοί παράλληλοι κόσμοι. Όλοι εξίσου υπόρρητα απειλητικοί, φιλοτεχνημένοι με τόση λεπτομέρεια που η εικόνα τους γίνεται τελικά αντιρεαλιστική, καθώς το συγκεκριμένο στην υπερβολή του επαναφέρει δριμύτερο, ανυπόφορο σχεδόν, το αφηρημένο, αν όχι το ίδιο το κενό. Σίγουρα το στραβό που είναι απαραίτητο για να είναι υποφερτή η ζωή και το υπογραμμί-

ζει η φιλοπαίγμων ρητορική της Σωτηροπούλου, με τους θεατρικούς διαλόγους και τους δραματικούς μονολόγους, και με τις λέξεις που δεν σκάνε «σαν παχιές κουταλιές σούπας σε άδειο πιάτο», αλλά κουνούν χαρούμενα, ακόμα κι όταν κουβαλάνε τη βαρύτερη θλίψη.

Το αφηγηματικό σχέδιο της Σωτηροπούλου γίνεται πιο πολύπλοκο όταν η ειρωνική ματιά, πέρα από το σαρκασμό όσον αφορά το σινάφι, την κριτική, τους συγγραφείς, περνά στον αυτοαναφορικό σχολιασμό του κειμένου ως προς τα όρια της αναπαράστασης και της αυτοαναπαράστασης/αντιαναπαράστασης του έργου, ως προς τη δύναμη και τη δραστηριότητα των λόγων που περικλείουν το πραγματικό. Παράδειγμα, ο εξομολογητικός, ψυχαναλυτικός μονόλογος του κλέφτη στο θεατρικό δωμάτιο που στήνει η Σωτηροπούλου, ένα θεατρικό που δεδηλωμένα σχολιάζει τη φύση της μυθιστορηματικότητας μετά τον μοντερνισμό.

Παράλληλα, η ονειρική και θεατρική αντίληψη του πραγματικού υπηρετείται από μια ποιητική της απροσδόκητης εικόνας, όπως αναδύεται μέσα από την αποδοχή της τυχαιότητας, ως ιδιότητα συναίρεση του αφηρημένου με το συγκεκριμένο, της ομορφιάς και της ασχημίας. Τα σχήματα λόγου αφθονούν, οι παραλληλισμοί και οι επαναλήψεις μεταγράφουν σε δομικό και μορφικό επίπεδο τους αναδιπλασιασμούς: οι στοές μέσα στο μαγαζί ή στο δρόμο, η πλατεία Θεάτρου και το θεατρικό σκηνικό αλλά και το θεατρικό δωμάτιο- ο Έντι και ο άλλος κλέφτης- η πόλη της νύχτας και η πόλη της μέρας- η Εύα και η άλλη Εύα- το ζουζούνι-παραίσθηση και το ζουζούνι στο φιλά της με τον ωραίο άγνωστο.

Στην περιπλάνηση της Εύας, μια πλάνη που αναίρει τις πλάνες -ή μήπως δημιουργεί νέες-, τα πάντα ρει, όλα μεταβάλλονται, υποβάλλοντας μάλλον παρά επιβάλλοντας την εικόνα τους μέσα σε ένα σχέδιο ποιητικό-ολοποιητικό: η ποίηση συνεχίζει το όλον που διαφορετικά διαλύεται ες άπειρον. Προσδίδει κάτι το βελούδινο στην πίκρα της αποξένωσης, σαν φευγαλέο χάδι και σωτήρια τυρφερότητα. Αδιέξοδη ίσως. Προορισμένη τελικά για τη ζωή την ίδια, αλλά και για τη γραφή την ίδια. ▲